

Aktivnosti studenata Beogradskog univerziteta, koje su u svim bitnim sadržajnim (ali i spoljnim!) elementima naišle na punu i bezrezervnu podršku svih studenata Jugoslavije, kazuju i dokazuju našem društvu nešto što se u njemu ne samo zanemarivalo, već i dokazivalo da ne postoji. Ove aktivnosti, pre svega, pokazuju visoku socijalističku svest mlade inteligencije o sebi i o društvu u kome živi. Međutim, pokazavši ovo, ona je potvrdila već ranije iznošena mišljenja o njoj — to nije, može se reći, ništa novo. Studenti su, međutim, svojim poslednjim aktivnostima (to je ono što je za mnoge iznenadeno) raspršili sva, do sada vladajuća, mišljenja koja nisu htela da trpe pogovora, da su neangažovana i apolitična grupacija i time „crna mrlja“ u jugoslovenskom politiziranom društvu. Svima je sada postala očigledna puna stupidnost takvih mišljenja i na njima zasnovanog odnosa prema mladoj inteligenciji.

Javnost je sve više (mada još ne u potpunosti) svesna jednog od suštinskih elemenata studentskog pokreta: interesi društva i da je bržeg razvoja socijalizma su stavljeni na prvo mesto — data im je zaslужena prednost pred neposrednim, „posebnim“ interesima studenata. Studentski pokret je istakao samo ono što su već odavno i zahtevi svih progresivnih snaga našeg društva, ne jednom izraženi u raznim političkim programima i dokumentima i stalno prisutni u svesti svih radnih ljudi. Upravo ova okolnost izbija oružje iz ruku birokratije i svima ostalima kojima ne godi brži progres u društvenim odnosima, u njihovim nastojanjima da studentskim aktivnostima, dajući im svakojake epitete, prikače etiketu antisamoupravne, anarhične, antisocijalističke ili neprijateljske akcije. Međutim, to je i razlog što se ova bitna okolnost, ova istina, pokušava i pokušava falsifikovati.

Zahteva se da se sproveđu naši davnog proklamovani principi, da se u punijom meru ostvaruju oni interesi radnih ljudi koji su bili zapisivani svugde gde je to bilo potrebno, ali koje ovo društvo nije dosledno sprovidilo. Zahteva se, dakle, da se ostvaruju oni principi koje su stvorili radni ljudi ove zemlje, a koji se ili ne ostvaruju ili se u praksi pojavljuju potpuno suproti svojim idejama.

Veoma je interesantno, a u ovom trenutku i pomalo simptomatično (a ako se ta simptomatičnost pretvoriti u trajno obeležje — biće veoma loše) tumačenje razloga zbog kojih se u praksi izvitoperuju, ne ostvaruju ili sporo ostvaruju principi raspodele prema radu, samoupravljanja, solidarnosti radnih ljudi, prava na rad, društvene svojine i drugi. Nije u pitanju samo sporost onih od kojih naj-neposrednije zavisi ostvarivanje ovih principa, kako se to i, posle objavljuvanja Smernika Predsedništva i Izvršnog komiteta Centralnog komiteta SKJ, pokušava prikazati. U pitanju je postojanje još uvek snažnih birokratskih i, u suštini, antisocijalističkih i antisamoupravljačkih snaga na ključnim mestima u našoj društvenoj i političkoj strukturi. Ovo je neophodno ponovo isticati, i u društvenom angažovanju i praktičnom političkom delovanju na to stalno računati kao na jedan od bitnih elemenata koji zadržava dalji društveni progres.

Ove kočničarske snage su osuđivane i osudene u Savezu komunista i društvu u celini. Međutim, Savez komunista nije da sada dokazao da je dovoljno snažan da ih i u svom praktičnom delovanju slomi, da osujeti njihove težnje, da se detovornom akcijom suprotstavi njihovoj politici. Današnji društveni trenutak, otuda, nameće i odlučno sprovođenje zahteva za idejnom diferencijacijom u Savezu komunista. Međutim, istinsku idejnu diferencijaciju je nemoguće ostvariti samo ideoleskim obračunom sa onim za što se neko verbalno deklariše. Upravo ogromna moć birokratije da se prilagodava (a birokratizam je kod nas najjači od svih neprijatelja radničke klase i protivnika demokratizacije i humanizacije društva) iziskuje i drugačiji pristup otvaranju procesa idejne diferencijacije. Taj proces mora da se zasniva na uvidu javnosti u stvarno delovanje komunista, a posebno onih koji se nalaze na odgovornim

goni da njoj pokušavaju na razne načine da izbegnu. Najpre, pokušajem nasilničkog obraćuna sa onima koji su najneposrednije ugrozili njihove pozicije, uz istovremeno iskrivljavanje osnovne ideje studentskog pokreta i pokušaj njegovog kompromitovanja; zatim javnim, deklarativnim priznavanjem pune opravdanosti zahteva studenata i punom podrškom Smernicama; najzad, sada, (u mnogim sredinama to postaje očigledno) pokušajima da se oštrica zahteva koje postavljaju sve progresivne snage otpisi sa već posle dvadesetaka dana ponovo vaskrslim parolama da „ne treba prenaglijivati“, „ne treba preduzimati ništa hitno“, „treba sve probleme dobro analizirati, pa tek onda preduzimati odredene akcije“ — dakle, parolama koje su faktički i dovele do eksplozivne političke situacije, parolama koje, u krajnjoj liniji, zagovaraju političku imobilnost, parole status quo-a. A ništa ne menjati ili sporo menjati, danas objektivno znači zaostajati za stvarnim mogućnostima dalje demokratizacije i humanizacije, dalje progresa.

Na mnogim mestima se još uvek postavlja pitanje: da li je za ovo društvo dobro što su studenti učinili to što jesu? Upravo u interesu ideja koje su u prvi mali jednu spontanu akciju pretvorile u organizovan politički pokret koji je, za razliku od dotadašnjeg pokreta sa istim zahtevima, ozbiljno skrenuo pažnju javnosti, mora se reći da je to ne samo dobro — to je bilo i jeste izvanredno značajno, u ovom trenutku, možda, čak neophodno za brži razvitak socijalističkih odnosa u Jugoslaviji i uklanjanje nagonilnih nesocijalističkih elemenata naše društvene prakse.

Nije izlješno napomenuti da su aktivnosti studenata ovo društvo ozbiljno upozorile da je stvar naše političke sposobnosti i organizovanosti da se problemi društva ne moraju ubuduće pokušavati rešavati na ulici, već u postojecim i novim organizovanim formama, na demokratski i samoupravni način. Međutim, ovo je nemoguće postići ukoliko i dalje, u svim značajnim momentima, budemo jedinstveni kada usvajamo političke programme, a veoma nejedinstveni u njihovom sprovođenju, kada ne mali broj odgovornih ljudi neometano ometa da se progresivni principi i oživotvoruju. I danas, u prihvatanju Smernica, svi smo mi, evo opet, jedinstveni. To sigurno znači da se ne smemo zadovoljiti samo ovim jedinstvom — da ga moramo energično ostvaravati u praksi i oslobođiti se onih koji ga ne poštaju.

II

Studentske aktivnosti su pokrenule kaptalna pitanja jugoslovenskog društva. Otuda je i normalno što je jedno od pomenutih pitanja, inače veoma značajno, ostalo pomalo u senci ostalih, globalnijih.

Najime, radi se o pitanjima koja se neposrednije tiču samog univerziteta. Ona su samo naznačena i ostaje ozbiljan zadatak da i univerzitet, svojim unutrašnjim snagama, prevaziđe mnoge odnose koji u njemu vladaju i koji ne odgovaraju ulozi koju ova najviša obrazovna i naučna institucija ima u socijalističkom društvu.

Osnovni problem univerziteta ne može više biti: kako stvoriti najadekvatnije obrazovne stručnjake. Pod pritiskom procesa tehničke civilizacije i zahteva povišenja standarda (pre svega, materijalnog) univerzitet je već odavno izšao iz svojih ranijih okvira škole koja daje široko, prvenstveno humanističko obrazovanje, i pretvorio se u školu za ospobljavanje usko specijalizovanih stručnjaka, izvanrednih znanaca svoje uže, specijalističke struke.

Sve više, međutim, u jednom samoupravnom socijalističkom društvu postaje očigledna jednostavnost ovakve orientacije naših univerziteta. Funkcija univerziteta, kao vrhunske obrazovne i naučne, dakle, kulturne ustanove, ne može se iscrpljivati „stručnjaci“ obrazovanjem koje, bez neophodnih pratećih znanja, neminovno vodi u najgoru vrstu tehnokratizma. Mladi ljudi moraju i na univerzitetu (ne samo zato što su srednje škole, možda, nedovoljno orientisane u to-

vladimir maksimović

0
stu
dentskoj
akciji
i
reformi
uni
verziteta

16-75276807

funkcijama u politici, privredi, nauci i svim drugim oblastima društvenog života.

Praksa je u nas dokazala istinu, teorijski još davnog objašnjenu, da je nemoguće birokratiju razotkriti i sa njom se obračunavati i obračunati na osnovu njenog izjašnjavanja, već jedino na osnovu njenog iskazivanja kroz akciju, kroz delovanje. Otuda se, jednostavno rečeno, moramo najzad idejno differencirati po tome što i kako ko stvarno radi. Znatan broj ljudi bi tada, poražen stvarnim interesima socijalizma, morao da napusti svoja mesta, da napusti položaje sa kojih uspešno, namerno ili nenamerno, koči razvoj samoupravljanja i socijalistički razvitak.

Ove „opasnosti“ su svesni najviše oni kojima ona preti. I to je okolnost koja ih na-

me pravcu) da budu u prilici da saznaju istinitosti i zakonitosti društvenog razvoja, da stiču osnovna i bitna humanistička znanja. Jedino rad na ovakvom obrazovanju može da se ovaplovi u čoveka humanističkog životnog stava, koji će na bazi znanja stecenih na univerzitetu, moći da izgradi svoju sopstvenu kulturu, koji će u društvu delovati ne kao privesak mašine, već kao oslobođena ličnost.

Problemi koji stoje na putu ovakvog daljeg razvoja univerziteta nisu mali. Oni se upravo i nalaze najviše u samom univerzitetu — u ljudima koji unutar univerziteta vode politiku njegovog razvoja.

Neophodno je da ovaku transformaciju univerziteta izvršiti, pre svega, znatne izmene u nastavnim programima. Inicijative za te promene moraju da poteknu sa samog univerziteta — odande gde postoje najveći otpori prema njima. Situacija je prilično zrela za otpočinjanje efikasnijeg obračuna sa tehnokratiskom concepcijom stvaranja visokoobrazovanog stručnjaka. Najveći problemi se nalaze na tehničkim fakultetima i fakultetima prirodnih nauka — što je normalno, ali to ne znači da problem dehumanizacije u sistemu obrazovanja ne postoji i na fakultetima društvenih nauka.

Osnovno što bi moralo da se uradi jeste proširenje oblasti iz društvenih nauka na onim fakultetima gde se one proučavaju svega dva-tri časa nedeljno, a to znači na većini. Isto tako, i odnos prema predmetima društvenih nauka na tim fakultetima ne može da opstane na nivou tolerisanja njihovog postojeća, ali faktičkog odricanja njihovog značaja za jednog, na primer, budućeg mašinskog inženjera.

Za formiranje kompletne ličnosti mladog intelektualca neophodan je, takođe, drugačiji odnos ljudi koji su najviše odgovorni za to — univerzitetskih nastavnika. U današnje vreme postaje sve više neodrživo delovanje nastavnika gotovo isključivo samo kao ne odveć značajnih posrednika u prenošenju knjižkog znanja na studente. Uvereni da nisu odgovorni za moralni i politički profil čoveka koga uče, stručnjaka koga vaspitavaju, nastavnici u velikom broju previdaju jednu od svojih osnovnih funkcija — vaspitačku.

Neosporno je da se ovih nekoliko samo naznačenih problema mogu rešavati punijim razvojem samoupravnih odnosa na univerzitetu uz samoupravno angažovanje svih njegovih članova. Za dalji razvoj odnosa na univerzitetu mora se poći od sadašnje situacije koja je karakteristična po tome što u osnovnoj delatnosti svake pojedinačne visoke škole — nastavi i naučnom radu, samoupravnih odnosa ima samo u minimalnim okvirima. Način izvođenja nastave — predavanja i ostalih njenih oblika — gotovo je lična stvar svakog nastavnika, u koju nikо od njegovih kolega niti pokušava da se „umeša“, niti bi mu se to tako dozvolilo. Gotovo identična — možda još nepovoljnija — je situacija u naučnom radu univerzitetskih nastavnika. Dokle god se u tim osnovnim delatnostima univerziteta ne uspostave drugačiji odnosi dotle će i samoupravljanje u visokom školstvu biti i dalje u astatotku za svojim vremenom. I ovde odnose nije moguće menjati bez demokratske, kvalifikovane rasprave, bez ozbiljnog idejno-političkog delovanja svih koji se nalaze na univerzitetu i koji žele da unaoprede i osavremene ostvarivanje njegove funkcije. Ako se u njih uključe i studenti, a to je neophodno, onda će ih biti ogromna većina.

Neobično značajni trenuci u kojima se na läze jugoslovenski univerziteti jesu veoma povoljni da se pojačaju i dovedu do rezultata nastojanja da se u punijoj meri i kompletnije ostvari društvena funkcija visokog školstva — pre svega njegova humanitarno-edukativna uloga. Univerzitet, imajući u vidu zadatke koji stoje pred inteligencijom u samoupravnom socijalizmu, ne sme dozvoliti da mlađi ljudi za vreme boravka na njemu ili po izlasku dođu u situaciju da se opredeljuju za progres i humanizam ili za nešto drugo u svom životnom delovanju, već mora biti organizovan tako da u tom smislu ne ostavlja nikakve dileme.

ERVIN FRITZ

75277063

nekoliko političkih pesama za mariju

II

Hteo bih nešto da učinim za našu ljubav.
Pa ne volim te samo zato što imaš lepe noge
i što si dobra u krebetu.

Želeo bih da mogu da ti kažem:

„I zato što te volim,
baš zato

stisnuo sam pest
još čvršće . . .“

A, gle, zašto da stiskam pest? Ne pomaže.
Ničega više nema u nama što je nekada

plemenila ljubav.

Nevidljiva osa, koja je čoveka držala
u skladu sa svelom,
koja je udruživala u istom srcu
ljubav prema devojci i domovini,

koja je osećanju davaala stalnost a delovanju
(pravac,

ta se osa, koja je nekada bubrila život,
slomila.

Zašto da stiskam pest?

III

Na policama imamo pesnike
koji pevaju o radošti života:

„Đavo neka me odnese,

Taranta-Babu,

kako je život divna stvar . . .“

Đavo neka me odnese,

Marija,

ako više verujem da je tako.

Ne u srcu života,

stojimo na smrštu istorije,

izmedu ubledele nade i potamnele slave,

među srcima,

s mnogo pobedničke vere,

koja su u pravom času

prestala da kucaju.

Kako je divna bila zora, Marija,

a kako našta oblačan dan:

život je zašao u zavetnину,

smrdi na ribe

koje su uginule bez vazduha;

ljubav nas

kao riba s nagore okrenutim trbuhom

gleda mušnim očima.

IV

Ervin Fritz, tvoj muž,

ništa manje muškarac nego drugi, ni manje

(pošten, ni manje hrabar,

ni manje zanesen lepotom, uspravan, lep, ni

(manje nadaren,

nije bez osećanja za lepo i pravično,

odan u ljubavi, neumoljiv prema prijateljima,

(popustljiv prema drugima,

blage naravi:

Ervin Fritz, tvoj muž (čitav kosmos)

može da bude trezan ili natreskan,

može da voli domovinu, i da je psuje u kafani,

(pushi mokraču,

može da piše po zidovima: „Živele Partija“ ili

(„Vollim Mariju“),

može otići na ispovest u komitet ili u sakristiju,

može nekome ukrasti auto, ili verovati kao Kajuh

da će ustati novi čovek, novi čovek iz čoveka:

u ovom jalovom i gluvom vremenu

može tvoj muž

učiniti sve što može,

a vreme neće postati manje jalovo ni manje

(gluvo).

V

Lagao bih se kad bih tvrdio

da od života više ništa ne očekujem.

Praznina u koju sam ulovljen

bez mogućnosti odluke,

bez pravih ciljeva,

bez prijatelja,

bez čvrste vere,

shvaćen jedino od tebe koja si moja druga,

možda će se povući da zaživim potpuno.

Možda ću opet biti u skladu sa svetom,

možda će ona slomljena nevidljiva osa

početi da se vrati,

možda će mi dati težinu,

da spozman svoju pravu vrednost

i pokazati mi smisao:

možda će me povezati

sa sudbinom.

(Preveo sa slovenačkog

Gojko Janjušević)